

Pensionsskulder riskerar framtidens sjukvård

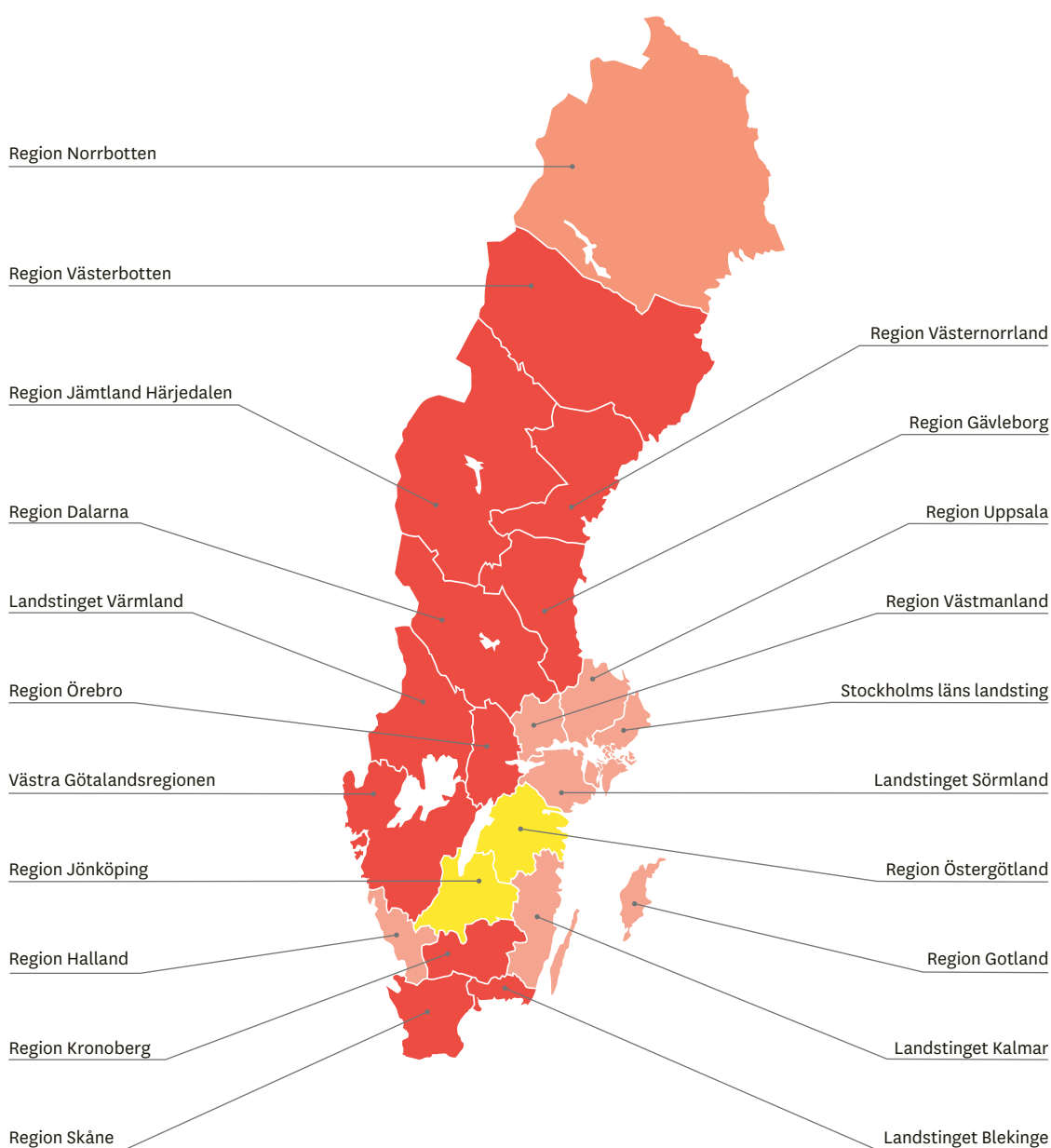
En rapport om landstingens pensionsskulder

Olika förutsättningar för respektive landsting

Pensionsskulden är den totala skulden för pensioner som landstingen har till sina anställda. Med andra ord de pengar som den anställde, enligt pensionsavtalet, i framtiden har rätt att få ut i form av tjänstepension så länge man lever.

Soliditeten i landstingen, inkluderat den totala pensionsskulden:

- Tillgångarna är högre än skulderna
- Skulderna är upp till 30 % högre än tillgångarna
- Skulderna är mer än 30% högre än tillgångarna

Pensionsskulden

– ett politiskt ansvar

Landstingens samlade pensionsskulder uppgår till drygt 244 miljarder kronor, vilket är nära 24 000 kronor per invånare. Drygt 140 miljarder av dessa skulder är dolda och syns inte i landstingens balansräkningar.

Pensionsbolaget Skandia har sedan år 2011 sammanställt kommunernas pensionsskulder med syfte att hjälpa fler kommuner att förstå konsekvenserna av stora pensionsskulder och samtidigt skapa incitament till att ta fram finansiella planer för de kommande och växande pensionsutbetalningarna. Om ingenting görs är det den kommande generationen som både får ta de tuffa välfärdsbesluten och stå för den gamla pensionsnotan.

Landstingen och regionernas – fortsättningsvis benämnt landstingens – samlade pensionsskulder är större än kommunernas. Till skillnad mot kommunernas något minskande pensionsskulder är landstingens pensionsskulder fortsatt växande. År 2017 uppgick landstingens samlade pensionsskulder till cirka 244 miljarder kronor, vilket motsvarar nästan 24 000 kronor per invånare.

Tillsammans med den kommunala pensionsskuld-rapporten ger denna rapport en heltäckande sammanställning över den stora landstingkommunala utmaning som Sverige står inför. Skatterna ska räcka till välfärden för bland annat skola, äldreomsorg, kollektivtrafik och sjukvård.

Landstingens skulder uppgår till drygt 244 miljarder och motsvarar kostnaden för 50 000 sjuksköterskor under en tio års period.

I rapporten pekar vi på fyra faktorer som påverkar landstingens framtida betalningsförmåga. Två av faktorerna påverkar intäkternas storlek: befolkningsförändringar och försörjningskvot. De två andra faktorerna påverkar ekonomin och likviditeten: pensionsskulden och soliditeten.

I några av jämförelserna har vi valt att exkludera Region Gotland, eftersom regionen är både en kommun och ett landsting.

Varje landsting har ett eget ansvar och egna förutsättningar. Vi menar att varje landsting är skyldiga sina invånare att ha en tydlig finansiell plan hur de framtida pensionsutbetalningarna och de växande pensionskostnaderna ska finansieras. Om inte, ser vi stora risker med att pensionskostnaderna blir en starkt bidragande orsak till skattehöjningar, urholkad välfärdsservice eller tuffa investeringsprioriteringar som följd. ●

Greger Gustafsson, affärsansvarig Offentlig Affär.

Demografisk utmaning väntar

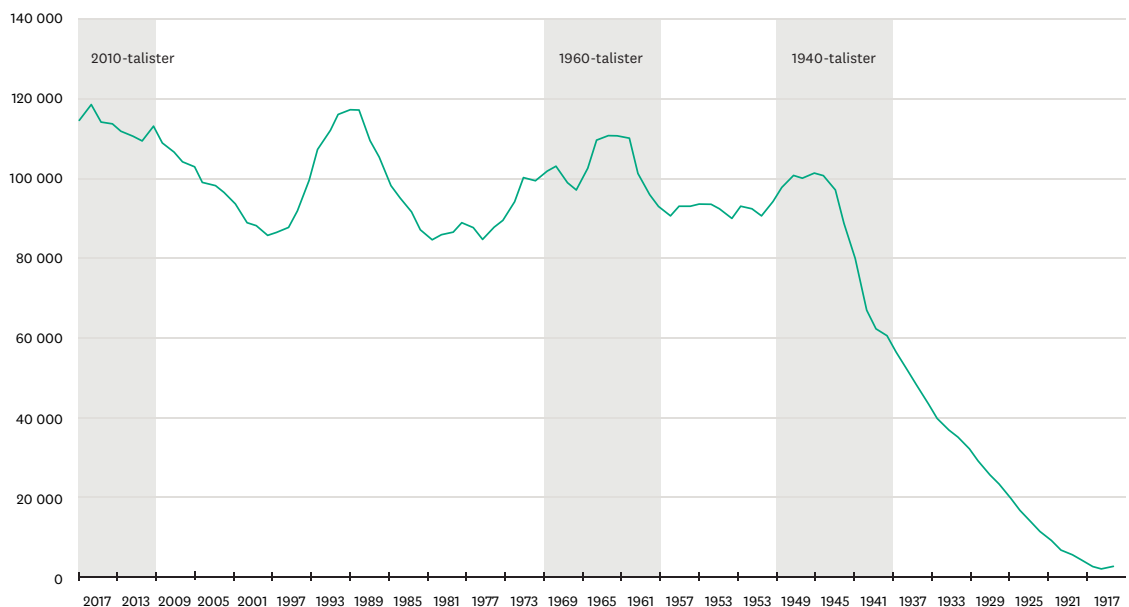
Sverige står inför en demografisk utmaning. Vi blir allt fler äldre och vi föder fler barn. Det innebär i praktiken att i framtiden ska färre försörja fler. Problemen väntas kulminera om 10–15 år. Konsekvenserna blir lägre skatteintäkter och högre välfärdsutgifter för landstingen.

Om 10–15 år blir:

- 1940-talisterna äldre pensionärer och mer krävande av välfärdssystemet.
- 1960-talisterna pensionärer.
- 2010-talisterna fler, vilket ökar resursbehovet inom barnomsorg- och skola.

Samtidigt som de demografiska utmaningarna når sin kulm ökar landstingssektorns totala pensionskostnader kraftigt. Skatteintäkterna ska alltså räcka till både välfärdsinvesteringar samt ryggsäcken med pensionsutbetalningar och växande pensionskostnader. Om pengarna inte räcker är landstingens verktyg att antingen höja skatten eller sänka kvalitén inom välfärden, då pensionsutbetalningarna och pensionskostnaderna kommer behöva prioriteras. ●

Sveriges demografi per födelseår, år 2017 (antal personer)
Källa: SCB

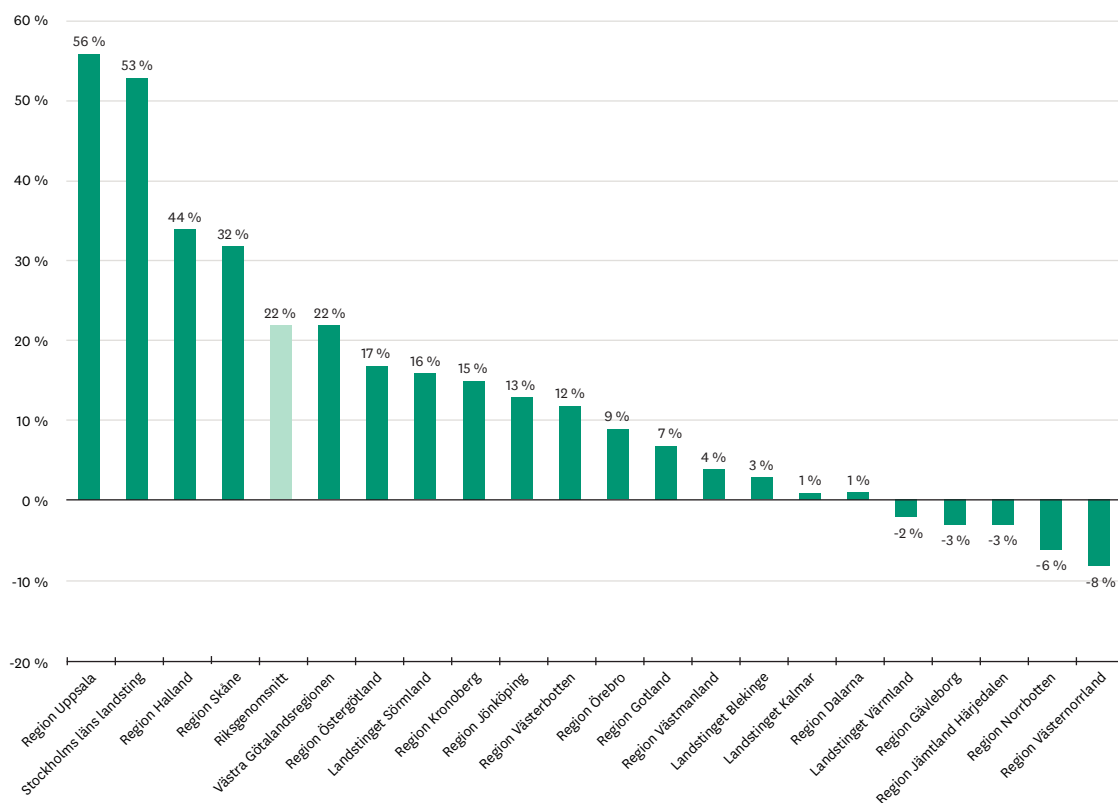

Svag befolkningsutveckling i flera län

En av de viktigaste faktorerna som speglar skatteunderlagets storlek är befolkningsutvecklingen. När det gäller befolkningsförändringen är det endast 4 av 21 län, som under den senaste fyrtioårsperioden, haft en större befolkningsökning än riksgenomsnittet.

De fyra länen som uppvisar en större befolkningsökning än riksgenomsnittet är Uppsala (56%), Stockholm (53%), Halland (44%) och Skåne (32%). Däremot uppvisar länen i Västernorrland (-8%), Norrbotten (-6%), Jämtland/Härjedalen (-3%), Gävleborg (-3%) och Värmland (-2%) befolkningsminskningar. ●

Befolkningsförändring per län 1977–2017
Källa: Bearbetad data från SCB

I framtiden ska färre försörja fler

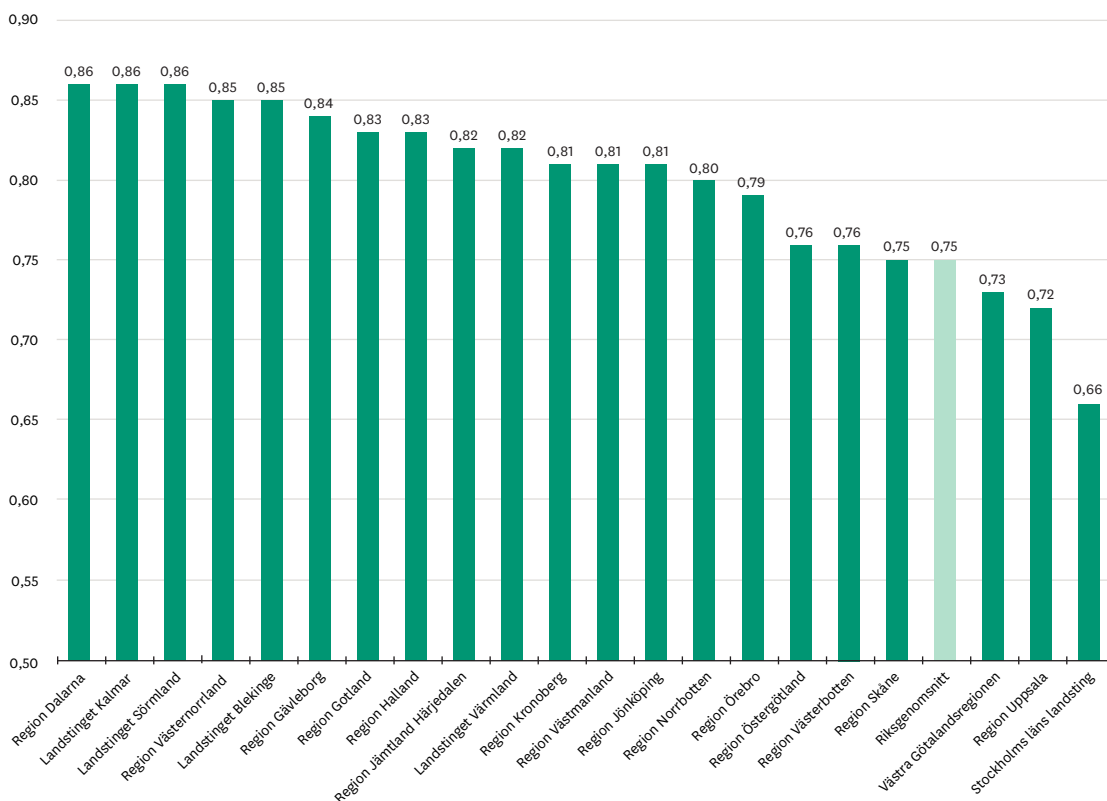
Utöver befolkningsutvecklingen är försörjningskvoten ett viktigt nyckeltal för skatteunderlagets storlek. Försörjningskvoten mäter hur stor andel av befolkningen som är i yrkesaktiv ålder 20–64 år och hur många dessa i sin tur ska försörja. Det är med andra ord invånarna i arbetsför ålder som genom sitt arbete och skatteinbetalningar ska försörja barn, unga och äldre i samhället.

Enligt SCB:s rapport "Demografiska rapporter 2015:2" finns det en tydlig trend i befolkningsstrukturen som pekar på en särskild kraftig ökning av äldre individer. Idag är försörjningskvoten i snitt 0,75 i Sverige. Försörjningskvoten innebär att varje person i arbetsför ålder med sina skatter försörjer 0,75 barn och äldre. Kvoten förväntas öka med kring 25–30% fram till 2060. En ökning av försörjningskvoten innebär alltså att färre ska försörja fler.

Redan idag har Region Dalarna, Landstinget Kalmar och Landstinget Sörmland en hög försörjningskvot på 0,86. Det är endast Västra Götalandsregionen, Region Uppsala och Stockholms läns landsting som har en försörjningskvot som är lägre än riksgenomsnittet. ●

DEN DEMOGRAFISKA FÖRSÖRJNINGSKVOTEN = $\frac{\text{ANTALET I ÅLDERN 0-19 ÅR} + \text{ANTALET 65 -}}{\text{ANTALET I ÅLDERN 20-64 ÅR}}$

Försörjningskvot 2017
Källa: Bearbetad data från SCB

Pensionsskulden växer – nu över 240 miljarder

Pensionsskulden är den totala skulden för pensioner som landstingen har till sina anställda. Med andra ord de pengar som den anställda enligt pensionsavtalet i framtiden har rätt att få ut i form av tjänstepension så länge man lever.

Landstingens samlade pensionsskulder uppgår till cirka 244 miljarder kronor och är ungefär fyra gånger större än landstingens samlade banklån.

Merparterna av skulderna är dolda utanför balansräkningen. Den dolda pensionsskulden består av pensionsförmåner som är intjänade till och med 1997-12-31. Per årsskiftet 2017 uppgick den dolda pensionsskulden till drygt 140 miljarder kronor.

Den synliga pensionsskulden som redovisas i balansräkningen uppgår till över 100 miljarder kronor och är fortsatt växande. Skulden består till största delen av förmåner som tjänas in med inkomster över 7,5 inkomstbasbelopp. Sedan år 2010 har den synliga skulden i balansräkningen ökat med över 56 miljarder, vilket är en ökning på 125%.

Prognosen, fram till 2022, visar på en fortsatt ökning av pensionsskulden med cirka 60 miljarder kronor. Ökningen beror främst på att löner och förmåner över 7,5 inkomstbasbelopp fortsätter att öka, vilket innebär att pensionskostnaderna ökar för landstingssektorn.

Landstingssektorns pensionsskulder i balansräkningen
Källa: Kolada och Skandias beräkningar

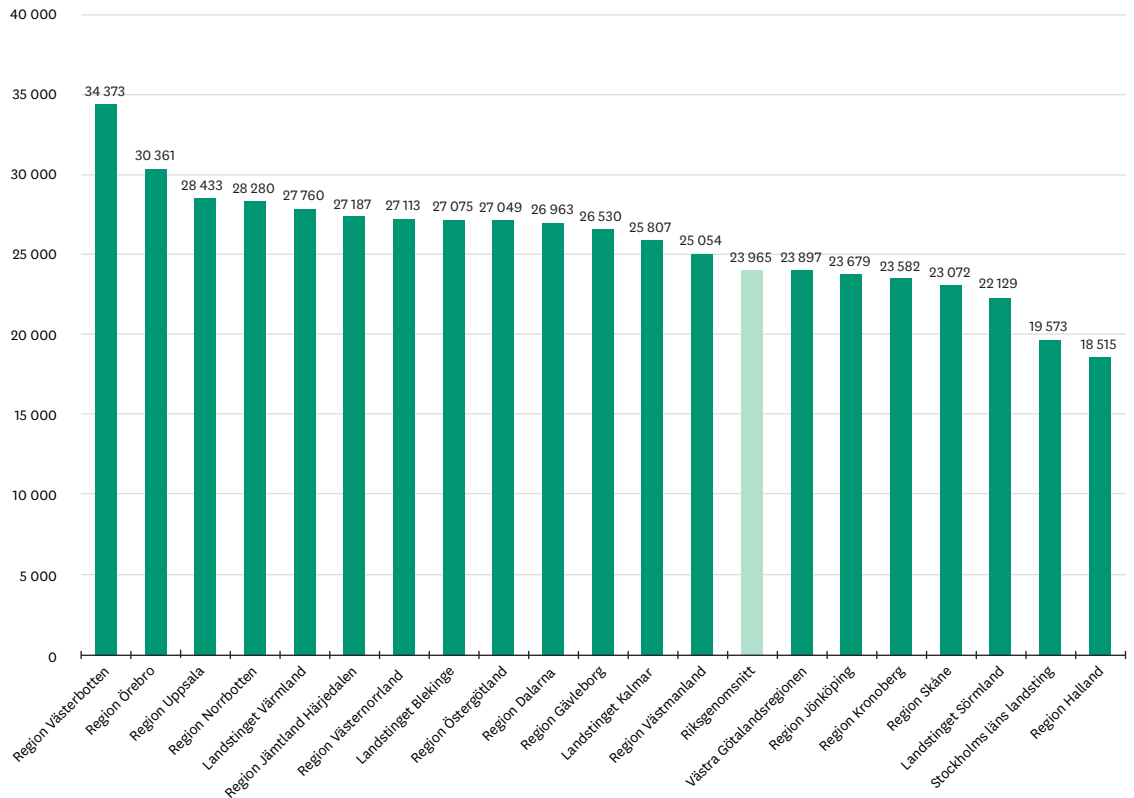

I genomsnitt uppgår landstingens pensionskulder till cirka 24 000 kronor per invånare, men spridningen är stor. När vi exkluderar Region Gotland i jämförelsen – som både är en kommun och ett landsting har Region Västerbotten (34 000 kr), Region Örebro (30 000 kr) samt Region Uppsala

och Norrbotten (28 000 kr) de högsta pensionskulder per invånare. Lägst pensionskuld per invånare har Hallands region (18 500 kr), Stockholms läns landsting (cirka 19 500 kr) och Landstinget Sörmland (cirka 22 000 kr).

Landstingssektorn – Pensionsskuld per invånare (exkl Region Gotland)

Källa: Bearbetad data från Kolada

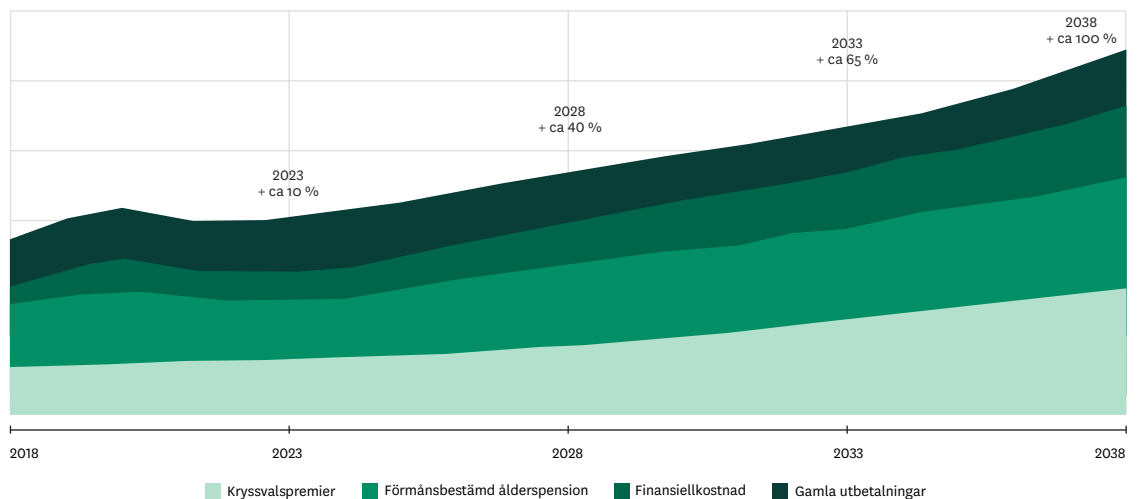
Enligt Skandias prognoser kommer dessutom de totala pensionskostnaderna för landstingssektorn att, i löpande priser, dubblas under den kommande 20-årsperioden.

kostnaderna för dagens anställda samt de finansiella kostnaderna. Pensionskostnaderna för dagens anställda består av en premiebestämd pension samt att anställda med lön över 7,5 inkomstbasbelopp även har rätt till en förmånsbestämd pension. ●

De totala pensionskostnaderna består av pensionsutbetalningar som tjänats in före 1998, pensions-

Prognos – ökning av de totala pensionskostnaderna i landstingssektorn 2018–2038 (Löpande priser)

Källa: Egna beräkningar

19 av 21 landsting har svag betalningsförmåga

Ett viktigt mått på ett företag eller organisations långsiktiga betalningsförmåga är soliditeten. Soliditeten mäter hur stor del av skulderna som är finansierade med eget kapital.

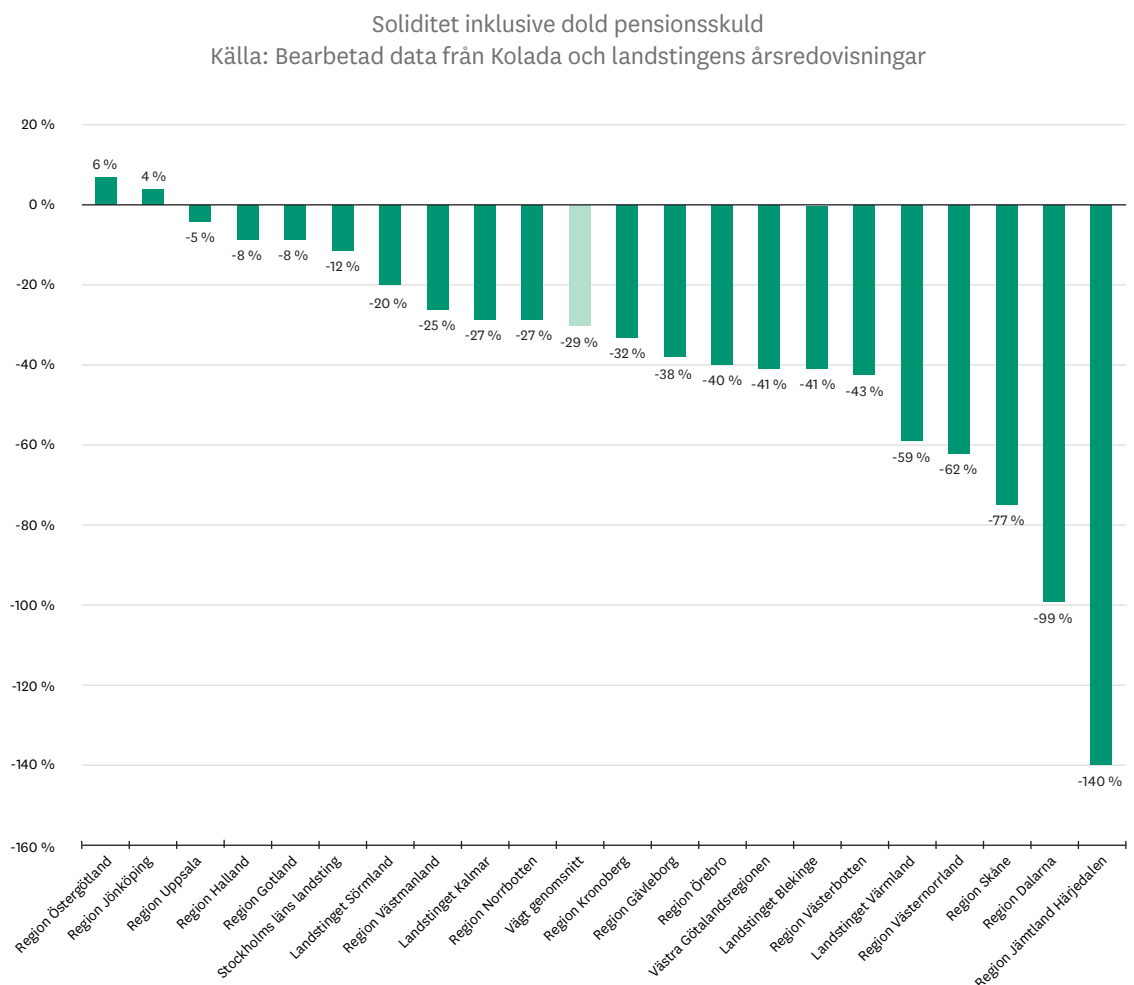
Företag som uppvisar en soliditet under 30 procent är i många branscher finansiellt svaga. Enligt SCB har svenska företag i genomsnitt en soliditet som överstiger 40 procent.

Den genomsnittliga soliditeten i landstingen är 19 procent. Men när hela pensionsskulden inkluderas, inklusive den dolda skulden, sjunker soliditeten till i snitt -29 procent.

När hela pensionsskulden räknas med är det endast Region Östergötland (6%) och Region

Jönköping (4%) som uppvisar en svag positiv soliditet. Övriga landsting och regioner har en negativ soliditet, där Region Jämtland Härjedalen (-140%), Region Dalarna (-99%) och Region Skåne (-77%) har den lägsta soliditeten. Det betyder att skulderna överstiger tillgångarna i 19 av 21 landsting.

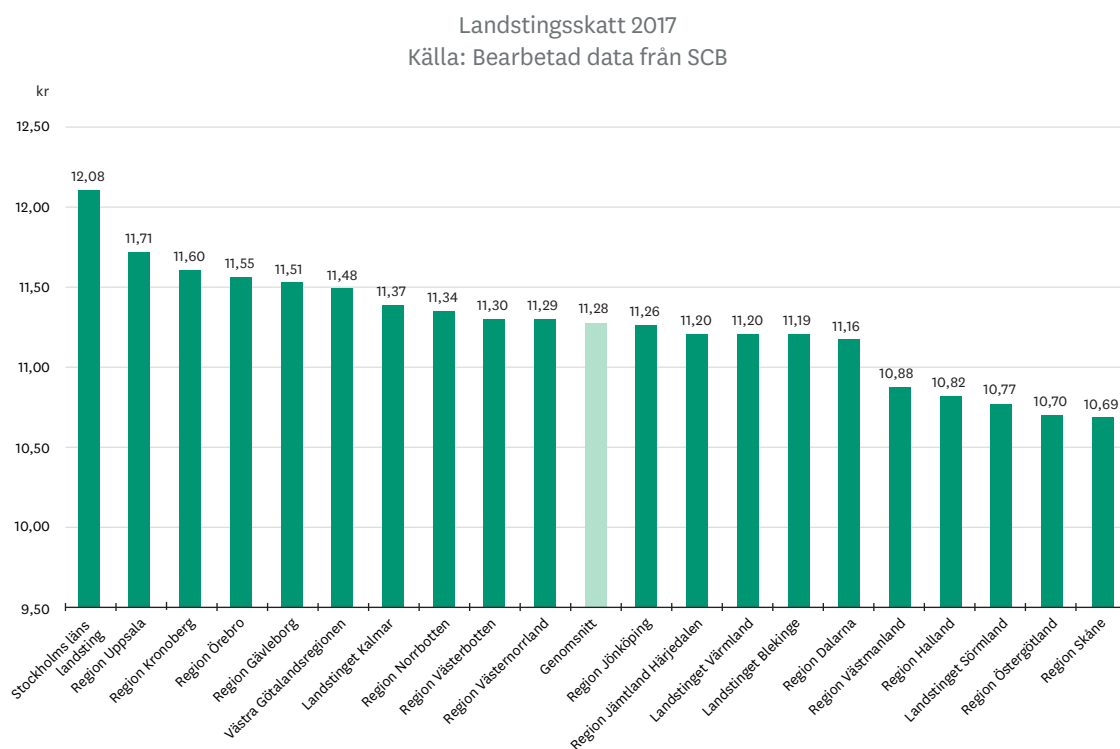
Inget av landstingen når således upp till gränsen om 30 procent i soliditet och kan betraktas som finansiellt svaga. Dessutom uppvisar 19 av 21 landsting en negativ soliditet som i det privata näringslivet skulle klassas som insolventa. Landstingen kan visserligen inte gå i konkurs, men den långsiktiga betalningsförmågan kan bli avgörande för att lösa framtida finansieringsbehov i framtiden. ●

Skattesatserna varierar mellan landstingen

Skattehöjningar är ett av de verktygen som landstingen kan ta till för att finansiera de växande pensionsutbetalningarna och pensionskostnaderna. Om vi exkluderar Region Gotland - som både är en kommun och ett landsting - skiljer det redan idag nästan 15 procent i skattesats mellan lägsta respektive högsta skatt i landet. Högst landstingskatt har i Stockholms läns landsting (12,08 kr), Region Uppsala (11,71 kr) och Region Kronoberg (11,60 kr). Lägst landstingskatt har Region Skåne (10,69 kr), Region Östergötland (10,70 kr) och Landstinget Södermanland (10,77 kr).

Variationen visar på problemet att landsting som idag är i det högre skattesegmentet riskerar att i framtiden få svårare att höja skatten för att finansiera framtidens pensionsskulder. ●

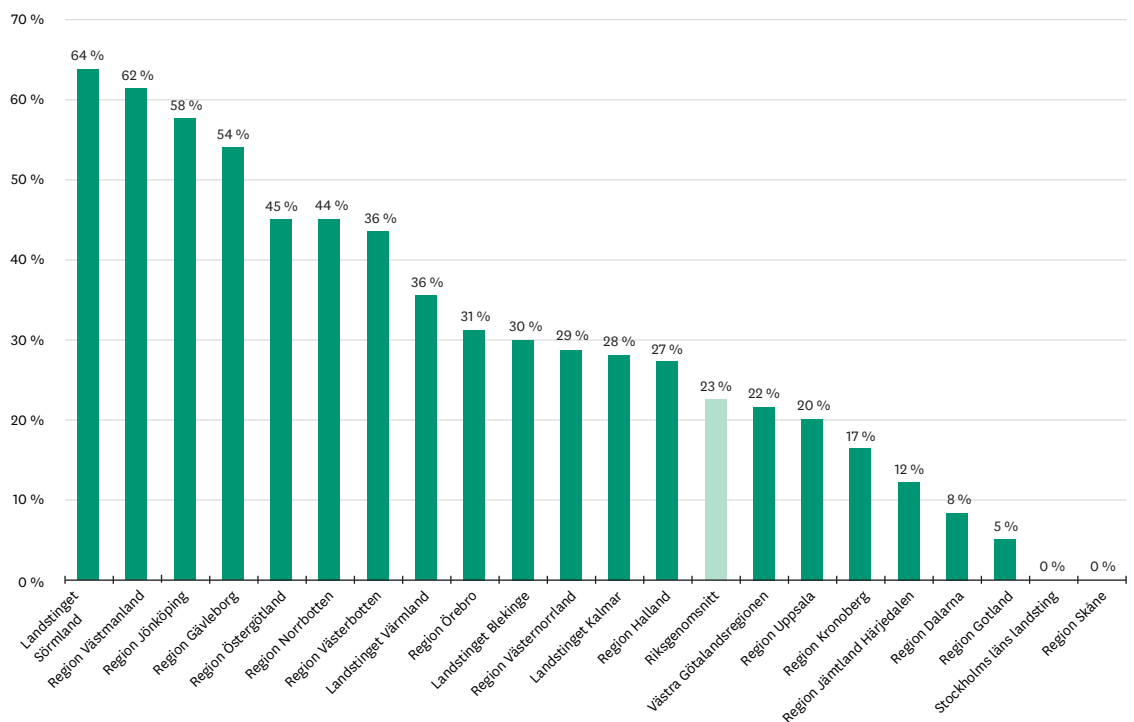
Pensionsfonderna räcker inte till skulderna

Det positiva i sammanhanget är att landsting i större utsträckning än kommuner har pensionsfonder. Pensionsfondernas uppgift är att täcka upp för framtida pensionsutbetalningar. Landstingens samlade marknadsvärde på pensionsfonderna uppgår till cirka 55 miljarder kronor, men värdet motsvarar endast en fjärdedel av de totala pensionskuldena.

Pensionsfondernas storlek varierar mellan de olika landstingen. Landstinget Sörmland har de bästa förutsättningarna med en pensionsfond som täcker cirka 2/3 av pensionskulden, medan Region Skåne och Stockholms läns landsting inte har några pensionsfonder alls.

Även om pensionsmedlen uppgår till ca 55 miljarder konor så täcker de endast cirka 50 procent av pensionskulden i balansräkningen. Det betyder att sedan år 1998 har landstingen återlånat cirka 50 miljarder i verksamheten utöver den dolda skulden på cirka 140 Mdr, dvs. totalt nästan 200 miljarder kronor. Som jämförelse motsvarar 200 miljarder lönekostnaden för cirka 40 000 sjuksköterskor i tio år. ●

Andel av pensionskulden som är täckt med pensionsmedel
Källa: Bearbetad data från SCB och landstingens årsredovisningar

Sammanfattning

Vårt syfte med rapporten är att sätta landstingens pensionsskulder i sitt sammanhang, öka kunskapen om ämnet samt bidra med fakta för att kunna fatta finansieringsbeslut som ska bädda för en framtida trygg sjukvård. Vi menar att rapporten ska ses som en hjälp för att kunna fatta kloka beslut som gör att den kommande generationen slipper ta konsekvenserna av pensionsskuldena.

Vi menar att en av lösningarna för den kommande demografiska utmaningen är att redan idag ha en finansiell plan för de kraftigt ökade pensionsutbetalningarna och kostnaderna. Vi ser en stor risk med att de framtida pensionskostnaderna i större utsträckning kommer att konkurrera med andra välfärdsinvesteringar.

Än finns det tid till handling och agerande. Vi ser att det finns ett demografiskt fönster de kommande åren innan 1940-talisterna blir över 85 år, innan 1960-talisterna gått i pension och innan 2010-talisterna kommer in på arbetsmarknaden.

Det demografiska fönstret ger landstingens tjänste-män och politiker en möjlighet att agera. Tillfället ger möjlighet att skapa finansieringsutrymme för pensionsskulden redan idag, vilket i sin tur skapar bättre möjligheter för att trygga framtidens sjukvård.

Det går helt enkelt inte att lura ekonomin. Men det går att förutse den. ●

Nyckeltal – respektive landsting

	Befolkning 1977	Befolkning 2017	Befolkningsförändring 1977-2017	Försörjningskvot 2017	Långfristiga skulder (mnkr)	Pensions-skulden i balans-räkningen (mnkr)	Pensions-skulden i ansvars-förbindel-sen (mnkr)	Total pensions-skuld (mnkr)	Pensions-skuldens storlek i kronor per invånare	Soliditet exkl pensions-skuld i ansvars-förbindelsen	Soliditet inkl pensions-skuld i ansvars-förbindelsen	Skattesats (kr)
Stockholms läns landsting	1 512 179	2 308 143	53%	0,66	48 188	21 619	23 559	45 178	19 573	8%	-12%	12,08
Region Uppsala	236 091	368 971	56%	0,72	799	5 344	5 147	10 491	28 433	33%	-5%	11,71
Landstinget Sörmland	251 933	291 341	16%	0,86	0	2 540	3 907	6 447	22 129	33%	-20%	10,77
Region Östergötland	391 337	457 496	17%	0,76	19	5 107	7 268	12 375	27 049	50%	6%	10,70
Region Jönköping	315 853	357 237	13%	0,81	74	3 677	4 782	8 459	23 679	47%	4%	11,26
Region Kronoberg	171 073	197 519	15%	0,81	2	1 784	2 874	4 658	23 583	32%	-32%	11,60
Landstinget Kalmar	241 537	243 536	1%	0,86	5	2 328	3 957	6 285	25 807	38%	-27%	11,37
Region Gotland	54 791	58 595	7%	0,83	880	850	2 395	3 245	55 380	42%	-8%	33,60
Landstinget Blekinge	154 565	159 371	3%	0,85	1	1 599	2 716	4 315	27 075	32%	-41%	11,19
Region Skåne	1 017 504	1 344 689	32%	0,75	5 273	13 966	17 058	31 024	23 072	-12%	-77%	10,69
Region Halland	225 032	324 825	44%	0,83	216	2 628	3 386	6 014	18 515	38%	-8%	10,82
Västra Götalands-regionen	1 389 139	1 690 782	22%	0,73	168	16 326	24 079	40 405	23 897	19%	-41%	11,48
Landstinget Värmland	284 708	280 399	-2%	0,82	900	2 603	5 181	7 784	27 760	17%	-59%	11,20
Region Örebro	274 207	298 907	9%	0,79	255	3 655	5 420	9 075	30 361	26%	-40%	11,55
Region Västmanland	260 330	271 095	4%	0,81	419	2 846	3 946	6 792	25 054	31%	-24%	10,88
Region Dalarna	284 034	286 165	1%	0,86	304	2 910	4 806	7 716	26 963	1%	-99%	11,16
Region Gävleborg	294 412	285 637	-3%	0,84	7	2 707	4 871	7 578	26 530	35%	-38%	11,51
Region Västernorrland	268 357	245 968	-8%	0,85	14	2 406	4 263	6 669	27 113	25%	-62%	11,29
Region Jämtland Härjedalen	134 189	129 806	-3%	0,82	107	1 265	2 264	3 529	27 187	-17%	-140%	11,20
Region Västerbotten	239 247	268 465	12%	0,76	496	3 775	5 453	9 228	34 373	24%	-43%	11,30
Region Norrbotten	266 598	251 295	-6%	0,80	40	2 755	4 354	7 109	28 289	37%	-27%	11,34
Riket	8 267 116	10 120 242	22%	0,75	58 167	102 690	141 686	244 376	24 147	19%	-29,0%	11,28

